

اصل ۲۷ از اصول چشمگیر قانون اساسی ناظر به مقولهٔ جمهوریت است که حق اعتراض را به رسمیت می‌شناسد اما چرا تا به حال آن‌گونه که شایسته بوده اجرا نشده است؟ آقای دکتر عباسی از نظر شما مشکل را باید در قانون‌گذاری دید یا در اجرای قانون؟

بیژن عباسی: اجتماع و راهپیمایی مردم جزء آزادی‌های جمعی و گروهی است که در اسناد بین‌المللی حقوق بشر آمده است. حق اعتراض نیز در قوانین اساسی و داخلی کشورها در قالب آزادی بیان و حق مشارکت مردم در ادارهٔ امور عمومی و لازمهٔ مردم‌سالاری به رسمیت شناخته و پذیرفته شده است. به بیان دیگر آزادی اجتماعات، بیان جمعی و گروهی دیدگاه‌ها و نظرات شهروندان دربارهٔ سیاست‌گذاری‌ها، مسائل و امور مختلف جامعه و یکی از لوازم و توابع مردم‌سالاری است تا مردم بتوانند پیام و دیدگاه خودشان را به گوش حاکمیت و دولت برسانند.

مردم‌سالاری بدون آزادی بیان و آزادی اجتماعات و راهپیمایی‌ها امر ناقصی است؛ لذا این موضوع در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل ۲۷ به رسمیت شناخته شده است. در قانون اساسی، بحث حق مشارکت مردم در ادارهٔ امور کشور با اتکا به آرای عمومی در اصول ۶ و ۷ آمده است. در اصل سوم، تکلیف دولت مبنی بر مشارکت دادن مردم در تعیین سرنوشت پذیرفته شده است. بنا بر اصل ۵۶ نیز حاکمیت بر جهان و انسان از آن خداست و خداوند، انسان را حاکم بر تعیین سرنوشت خود ساخته است. اصل ۵۹ قانون اساسی دربارهٔ موضوع همه‌پرسی است که بر اساس آن در مسائل مهم سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با تصویب نمایندگان مجلس می‌توان از مردم نظر خواست و همه‌پرسی برگزار کرد. یکی دیگر از آزادی‌های جمعی و گروهی، آزادی تشکل است که در اصل ۲۶ قانون اساسی آمده است. بدین ترتیب مشخص است که قانون اساسی اصل مسئلهٔ اعتراض و پیش‌نیازهای آن را پذیرفته است. بر اساس اصل ۲۷ قانون اساسی، اجتماعات و راهپیمایی‌ها به شرط اینکه مخل مبانی اسلام نباشد و بدون حمل سلاح باشد، آزاد است.

در دنیا دورش برای برگزاری اجتماعات و راهپیمایی‌ها وجود دارد:

یک روش، روش اعلامی است که نظارت در آن پسینی است. در روش اعلامی، برگزاری تجمع و راهپیمایی صرفاً منوط به اعلام و اطلاع‌رسانی دربارهٔ آن به مقامات مربوط در وزارت کشور یا مسئولان مرتبط است. معترضین اعلام می‌کنند که دربارهٔ فلان موضوع، در فلان مکان، اجتماع یا راهپیمایی برگزار می‌شود تا نظر و دیدگاهشان را در قالب گفت‌وگو، سخنرانی، حمل شعارنویسه، پوستر و پلاکارد بیان کنند. حال این تجمع به صورت ساکن یا متحرک است. برگزارکنندگان مراسم نیز هویت خود را اعلام می‌کنند و اطلاع می‌دهند. در اینجا دولت موظف است که پس از مشخص شدن زمان و مکان تجمع و اطلاع یافتن از آن با حضور پلیس و نیروی انتظامی از شهروندان درخواست‌کنندهٔ اجتماع و راهپیمایی، حفاظت و امنیت اجتماع و راهپیمایی را تأمین کند. در روش اعلامی، برگزاری تجمع و راهپیمایی به مجوز دولت نیاز ندارد و صرف اطلاع‌رسانی و اعلام به دولت کافی است. اصل بر این است که مردم بتوانند به سهولت، اعتراض و نظرشان را بیان کنند؛ زیرا نظردهی است، تصمیم‌گیری که نیست. در فرانسه مردم همیشه در خیابان هستند، کاملاً عادی، قانون‌مند و ساماندهی شده. این روند در آنجا به صورت قانون درآمده است و یکی از مشکلات اصلی ما این است که در زمینهٔ اجتماعات و راهپیمایی‌ها قانون نداریم.

روش دوم، نظارت پیشینی و مجوز‌محور است. در این روش، برگزاری تجمع یا راهپیمایی منوط به دریافت اجازه و تأیید درخواست تجمع، تأیید هویت افراد درخواست‌کننده، موضوع، محتوا، مکان و زمان تجمع یا